

96

**ДО: КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

СТАНОВИЩЕ

на

ОБЩЕСТВО ЗА КРИШНА-СЪЗНАНИЕ

признато на основание чл. 6 от Закона за вероизповеданията (обн. ДВ бр.48/1949 г. отм. ДВ бр. 120/2002 г.) с решение № 410 от 27.11.1991 на МС и регистрирано при Дирекция по Вероизповеданията (писмо № 11 от 11.01.1994 г.)

ВЪВ ВРЪЗКА С: Конституционно дело № 3/03.02.2003 г. и получено на 14.02.2003 писмо-покана от Конституционния Съд за представяне на писмено становище по делото.

ОТНОСНО: Закон за вероизповеданията (обн. ДВ, бр.120/2002 г.)

ПО ПОВОД: Искане на група народни представители от XXXIX Народно Събрание за обявяване на противозаконност на отделни разпоредби от Закона за вероизповеданията и на несъответствие с международни договори, по които Република България е страна.

“Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободно развитие на човека и на гражданското общество.”

Конституция на Република България
Чл. 4, ал. 2

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Благодарим ви, за предоставената възможност да споделим своето становище по отделни разпоредби от Закона за вероизповеданията, а именно: чл. чл. 7 (4), 10 (1) изр. 3 и 4, 10 (2); § 1, т.3 от Допълнителната разпоредба и § § 2 (3), 3 и 4 от Преходните и заключителни разпоредби.

Преди това, обаче, позволете ни да изразим своето мнение по Закона като цяло. Според нас, **ЗАКОНЪТ ЗА ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯТА:**

- I. Съдържа редица неясноти, пропуски и противоречия и няма необходимия завършен и цялостен вид;
- II. Не дава достатъчно пълни гаранции срещу неоправдана намеса на държавата във вътрешно-организационния живот на религиозните общности и организации;
- III. Съдържа разпоредби с дискриминационен характер в противоречие с конституционните изисквания и международно-правните документи, по които РБ е страна.

Бихме искали, също така, да отбележим своето съжаление, че **обект на посочения иск са само малка част от разпоредбите на Закона**, които влизат в противоречие с установените съвременни разбирания за правото и свободата да се практикува религия. Искрено се надяваме да обърнете внимание на всички негови недостатъци и по подходящ начин да дадете своя принос за отстраняването им.

Настоящото изложение включва:

1. Функционален анализ – разглеждане на посочения текст, в неговата взаимна връзка с останалите текстове и с оглед на неговото бъдещо прилагане.
2. Юридически анализ – отговор по същество, във връзка с цитирания иск.
3. Обществено-политически нагласи, дали отражение в текста на разпоредбите.

Мнение, относно чл. 7. ал. 4:

1. **Функционален анализ:** В чл. 7 от Закона се регламентират основанията за ограничаване на “правото на вероизповедание”. Съдейки по текста на ал. 3, на пръв поглед, “нарушенията” на разпоредбите в ал. 4 не са повод за “ограничаване”. На практика, обаче, текста на ал. 4 е своеобразно допълнение към съдържанието на ал. 1 и ал.2 от същия член, поставящо ударение върху част от изискванията, тъй като по силата на чл. 8 (1), “правото на вероизповедание” може да бъде ограничено при нарушение на изискванията на всяка една от алинеите на чл. 7. Ограничаването и/или санкционирането става по реда, описан паралелно в чл. 8 ал. 2 и 3 и чл. чл. 38, 39 и 40 с директната намеса на Дирекция “Вероизповедания” при МС, по силата на чл. 35 т.6 и 8, както и т.4, във връзка с предвидената в чл. 16 процедура по регистрация.
2. **Юридически анализ:** Разпоредбите на чл. 7 (4) представляват забрана за вътрешни договорни правила; те имат дискриминационен характер, тъй като се отнасят само за религиозни по своето естество организации и са основание за неоправдана намеса на държавата във вътрешно-организационния им живот. Считаме, че този текст противоречи на: чл. 6 (2), чл. 13 (1 и 2) и чл. 37 от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МПГПП, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решение на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 §84 ЕСЧП 2000г.)
3. **Обществено-политически нагласи:** Текстът на чл. 7 (4) едва ли показва неразбиране за същността на свободното сдружаване. Несъмнено, без да даваме примери за това, всяка организация приема определени “правила”, по силата на които ограничава определени “права и свободи” на лицата, които доброволно се самоопределят като нейни членове. За всеки “вярващ” и за всяка “религиозна организация” по дефиниция е характерно разбирането, че освен природни и граждански, съществуват Божествени Закони, съобразяването с които поражда определени “правила” със “самоограничителен” характер, за този, който доброволно е приел да ги спазва. Тази разпоредба има открито дискриминационен характер (тъй като подобни ограничения не се предвиждат със закон, по отношение на всички други организации и сдружения), но в контекста на цялостното звучене на Закона тя има своето “оправдание” в свързаните с религиозните организации “опасения” на законодателя. Съществуването на подобен текст в Закона, отнасящ се до “религиозните общности” (за смисъла на понятието виж §1 т. 2), разкрива наличието на определени очаквания и подсказва намерения, свързани с възможността за широка, произволна и неоправдана намеса във вътрешните им дела и свръх-контрол върху личното “право на вероизповедание”.

Мнение, относно член 10 ал. 1 изр. 3 и 4.

1. **Функционален анализ:** В чл. 10 (1) се регламентира особеното място, “роля и значение за държавния живот” на едно вероизповедание – Източното православие и разбирането на законодателя за характеристиките на една религиозна организация (институция) – Българската Православна Църква, като “единствен” изразител и представител на това вероизповедание; нейните ръководни органи, а индиректно и конкретното ѝ ръководство и представителство; историческата правоприемственост и мястото ѝ в състава на определена международна институция. Разпоредбите му имат естествено продължение в § 3 от Закона, лишаващ от определени права всички членове на посочената “религиозна общност”, които не приемат дадените от държавата характеристики.
2. **Юридически анализ:** Няма никакви основания да считаме, че чл. 13 (3), както и които и да е друг член от Конституцията на РБ поражда “непосредствено” описаните

действия на законодателя, целящи да регламентират именно по този начин отношенията между държавата и определени вероизповедание, религиозна общност и институция. Поради това, разпоредбите на чл. 10 (1), като цяло са противоконституционни; те имат дискриминационен характер, а изр. 3 и 4, лишават от самостоятелност и директно налагат определен ред и вътрешни договорни правила в една религиозна по своето естество организация и представляват явна намеса на държавата във вътрешно-организационния ѝ живот (макар и “желана” за част от ръководството ѝ). Считаме, че този текст противоречи на: чл. 6 (2), чл. 13 (1 и 2) и чл. 37 от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МППП, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Сериф срещу Гърция” (№ 38178/97 § 49, ЕСПЧ 1999г.) и делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 78 ЕСЧП 2000г.)

3. Обществено-политически нагласи: Не само изр. 3 и 4 от чл. 10 (1) отиват далеч отвъд “непосредствения смисъл” вложен в чл. 13 (3) от Конституцията на РБ:

- Изр. 1 само наподобява цитирания текст, като по същество го подменя, поставяйки ударението върху “традиционността” на едно вероизповедание, с презумпцията за вътрешно организационно “единство”.
- Изр. 2 е свидетелство за желана обвързаност на държавата с това вероизповедание (вкл. и като съвкупност от верски убеждения и принципи) – нещо недопустимо както за религиозни или атеистични възгледи (чл. 37 от Конституцията на РБ), така и за други, например “политически” убеждения и идеологии (чл. 11 ал. 2 от Конституцията на РБ).
- Изр. 3 и 4 поставят знак на равенство между различни понятия (за разбирането на законодателя относно смисъла на понятията виж § 1 т. 1), като обвързват посоченото вероизповедание с една определена религиозна организация (БПЦ), вкл. с конкретни личности от настоящото ѝ ръководство и принадлежност към определена международна институция.

Текстът на чл. 10 (1) като цяло, вкл. изр. 3 и 4, отразява намерението на законодателя да постави в привилегировано положение едно вероизповедание и свързаната с него конкретна религиозна организация (БПЦ), с определени регламентирани характеристики. Несъмнено, това намерение има дискриминационен характер за посочената, както и за всички други религиозни общности и институции в страната и е нарушение на принципа за самоопределение (отделеност и свобода). Всички разпоредби, вкл. изр. 3 и 4, са пример за политическо решение “по целесъобразност”, вместо “по право” – където “целта оправдава средствата”. В името на една “благородна цел” е необходима държавна намеса за получаване на “подобаващо признание” и преодоляване на вътрешно-организационни проблеми (разкол), породени от предишна и по-предишна държавна намеса. Познавайки особеностите на българския политически живот, считаме, че основен потърпевш ще бъде цялата религиозна православна общност. Обвързването на “сполучливото законодателно решение” на споменатия проблем с намесата и на международни институции, определено поражда известни опасения, свързани с възможности за външно вмешателство, със съответните последици за “националната сигурност”.

Мнение, относно чл. 10 ал. 2

1. **Функционален анализ:** В чл. 10 (2) се регламентира “специалния статут” на БПЦ, по отношение на държавата, за разлика от останалите религиозни институции (независимо от вероизповеданието) и механизма за получаването му чрез закон (регистриране като юридическо лице *ex lege*). В резултат, процеса на регистрацията ѝ е изваден извън

свободната воля на членовете на религиозната общност; по силата на § 2 (3), БПЦ не подлежи на вписване в публичните регистри по чл. чл. 18, 19 и 20, както и на ограниченията, предвидени в чл. 8 (1) т.6. Разпоредбите му имат естествено продължение в § 3 от Закона, лишаваш от определени права всички членове на посочената “религиозна общност”, които не приемат предварително дадените от закона характеристики на БПЦ, както и “безспорността” на всички действия, породени от спазването или неспазването на правилата, заложи в нейния устав.

2. **Юридически анализ:** За всички останали религиозни организации (независимо от вероизповеданието) разпоредбите на чл. 10 (2) имат дискриминационен характер; те обвързват една религиозна по своето естество организация (БПЦ) с държавата, лишавайки я в същото време от самостоятелност със самия механизъм на регистрация (използван изключително в публичното право) и тъй като предварително, чрез явна намеса (макар и “желана” за част от ръководството ѝ), с чл. 10 (1), държавата налага определен ред и договорни правила във вътрешно-организационния ѝ живот срещу “свободата” автономно да определи своето устройство и управление в устав. Това има своето естествено продължение в разпоредбите на § § 2 (3) и 3. Липсата на вписване в публичните регистри на съда от една страна отхвърля възможността за съдебна санкция по отношение на правилата, заложи в нейния устав, а от друга страна ограничава възможностите за защита на определени права извън регламента, определен в този устав. Считаме, че този текст противоречи на: чл. 6 (2), чл. 13 (1 и 2) и чл. 37 от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МППП, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Сериф срещу Гърция” (№ 38178/97 § 49, ЕСПЧ 1999г.) и делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 78 ЕСЧП 2000г.).
3. **Обществено-политически нагласи:** Текстът на чл. 10 (2) осъществява намерението на законодателя (изразено в чл. 10 ал. 1) да постави в привилегировано положение едно вероизповедание и свързаната с него конкретна религиозна организация (БПЦ), с определени регламентираны характеристики, без открито да я обяви за “държавна”, “официална” или “господстваща”. Това има своето естествено продължение в разпоредбите на § § 2 (3) и 3. Буди известни съмнения въпросът, до колко това са привилегии или ограничения за отделните членове на посочената организация. Несъмнено обаче, това намерение има дискриминационен характер за всички други религиозни общности и институции в страната. На фона на всичко казано до тук, разпоредбата на чл. 10 (3), е неадекватна и вместо да звучи успокояващо е своеобразно допълнение към “естественото право на мнозинството”, вкл. и поради това, че не отхвърля възможността за предоставяне на допълнителни привилегии и предимства по всички други възможни начини, освен “със закон”. Това може да стане с под-законови нормативни актове, по реда на чл. 21 (3), например, който вместо да съдържа ясен регламент и прозрачни указания, само освобождава възможност за произволни решения.

Мнение, относно § 1, т.3 от Допълнителната разпоредба

1. **Функционален анализ:** В § 1 от Допълнителната разпоредба, законодателят дава определения за смисъла на нееднократно използваните в Закона понятия: “вероизповедание” (т.1), “религиозна общност” (т.2) и “религиозна институция” (т.3). По силата на своето присъствие в текстовете на редица разпоредби, вложеният в тях смисъл придава на закона конкретно звучене и характер. Терминът “религиозна институция” според определения на т. 3, непосредствено присъства в: чл. чл. 1, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 27, 29 и § 3; а в редица други разпоредби – по смисъл: чл. чл. 23, 24, 25, 28, 30, 33 и § § 2 и 4 за “регистрирано вероизповедание”; чл. чл. 21 и 26 за

100

“вероизповедания, които са придобили статут на ЮЛ”; чл. чл. 9, 10, 17, 19, 31, 32, 35, 36 и § 5 за “вероизповедание”, имайки в предвид, че в определенията, дадени в т.1 се съдържа определенията по т.3; чл. чл. 19 и 20 за “местни поделения на вероизповедания”; чл. чл. 2, 3, 8, и 34 за “право на вероизповедание”.

2. **Юридически анализ:** Разпоредбите на § 1 като цяло, вкл. в т.3, без съмнение допринасят за “качеството на Закона” и са свързани с един от съществените му недостатъци – той съдържа редица неясноти, пропуски и противоречия и няма необходимия завършен и цялостен вид.

“Законът трябва да е достатъчно достъпен и предвидим, да е формулиран със задоволителна прецизност, за да може индивидът – при нужда с подходящ съвет – да направлява своето поведение.”

решение на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург по делото “Хасан и Чауш срещу България”

№ 30985/96 § 84 ЕСЧП 2000г.

Липсата на достатъчно яснота за съдържанието, смисъла и употребата на основни понятия, прави текста на Закона труден за разбиране, а в някои случаи напълно неприложим. Считаме дадените определения (вкл. и в т.3) за деформирани, а броя на употребените понятия за недостатъчен, за да се опише необходимия минимум от явления. Текстът на определенията по т.3, съотнесен и с определенията, дадени в т.1, противоречи на: “здравия разум”, решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решение на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург по делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 84 ЕСЧП 2000г.); а когато бъде приложен чрез заместване в редица от описаните разпоредби на Закона, създава противоречие и с: чл. 6 (2), 12 (1), чл. 13 (1 и 2), чл. 37, чл. 38 и чл. 44 (1 и 3) от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МПГПП.

3. **Обществено-политически нагласи:** Законодателят показва неразбиране или открито пренебрегва обективното съществуване на отделни различни явления в сферата на “духовното”¹, като подчинява своя специфичен юридически език на предварително поставени цели (да се гарантира “единство”, както и да се предотврати или отнеме регистрацията на “вероизповедание”). Стесненият избор от употребени понятия, както и вложения в тях смисъл, представлява част от словесната конструкция, не и без

¹ За пример, освен вечния дълг към Бога, може да се посочат:

1. **религиозен мироглед** – вяра, мисли, чувства и желания, възгледи, представи, принципи и убеждения;
2. **религиозна общност** от хора с определен религиозен мироглед.
3. **религиозна дейност** – най-общо, дейности с религиозен характер, а според чл. 9 ал. 1 от ЕКЗПЧОС, поради необходимостта от “особена защита”: богослужение или обожание, преподаване, практикуване, следване и съблюдаване (“*worship, teaching, practice, observance*”);
4. Отделни, различни едно от друго, конкретни проявления на многообразието от възможности да се възстанови прекъснатата връзка с Бога – в своеобразна йерархия:
 - **религии:** юдаизъм, християнство, ислям, индуизъм, и т.н.; източно-православно, католическо, протестантско и т.н.
 - **вероизповедания:** източно-православно, католическо, протестантско и т.н.;
 - **деноминации** и др. обособени части: лютерани, баптисти, конгрешани, методисти и т.н.;
5. **религиозни институции** (установеност с религиозен характер) – например: източниците на познание - Свещените писания и предания, Светите места и личности, както и всякакви значими за различните религии, вероизповедания и т.н., трайни елементи на организационната форма и структура, в съответствие с трансценденталната, метафизична и сакрална връзка с Бога или по отношение на настоящите взаимоотношения във физическия свят (както “системата на ученическата последователност и приемственост” – “*гуру-парампара*”, и “религиозната организация” Общество за Кришна-съзнание – в нашия случай);
6. **религиозна организация** (доброволно сдружение на хора, притежаващи определен религиозен мироглед, с религиозна цел и приети в устав организационни правила) – Църква, Мисия, Орден и т.н.;
7. **религиозна организация със статут на ЮЛ** – получен според изискванията на съответното законодателство, ако членовете ѝ желаят това.

101

съществуването на която, се осигурява възможност, а в отделни случаи се осъществява и определена намеса във вътрешно-организационния живот на независимите религиозни общности и институции и свръх-контрол върху личното право и свобода да се практикува религия. В противоречие с чл. 44 (1 и 3) от Конституцията на РБ, Законът предвижда да се регистрират “религиозни общности” (чл. чл. 14, 15 и 16, § 1 т.3), респективно “вероизповедания” – вместо “религиозни организации” (с изискването вместо цели на организацията, да се изложат “верско убеждение и богослужерна практика”). Текстовете на закона като цяло, вменияват като задължително условие за практикуване на религия, получаването на статут на ЮЛ от съответните вероизповедания, религиозни общности и в крайна сметка – религиозни организации. По силата на редица разпоредби “акта на регистриране” представлява своеобразен “акт на признаване” от държавата (излизащ извън нейните компетенции и конкретни задължения, вкл. и по чл. 4. ал. 2 от Конституцията), по смисъла на чл. 6 от отменения вече Закон за вероизповеданията от 1949 г., без който религиозната организация не може да функционира.

Мнение, относно § 2 (3) от Преходните и заключителни разпоредби

- 1. Функционален анализ:** В § 2 (3) се регламентира реда, по който съдът вписва регистрираните вероизповедания по чл. 6 от отменения с § 8 Закон, с изключение на вероизповеданието по чл. 10. Разпоредбите му са естествено допълнение към чл. 10 (2), където се създава “специален статут” на БПЦ и се установява “безспорност” на правилата, заложи в нейния устав с пряко следствие по § 3 при спазването или неспазването им.
- 2. Юридически анализ:** За всички останали религиозни организации (независимо от вероизповеданието), разпоредбите на § 2 (3) имат дискриминационен характер; те представляват явна намеса на държавата във вътрешно-организационния живот на една религиозна по своето естество организация (БПЦ), лишавайки я от самостоятелност. Липсата на вписване в публичните регистри на съда от една страна отхвърля възможността за съдебна санкция по отношение на правилата, заложи в устава на организацията, а от друга страна ограничава възможностите за защита на определени права на нейни членове, извън регламента, определен в този устав. Считаме, че този текст, съотнесен и с текста по чл. 10, противоречи на: чл. 6 (2), чл. 13 (1 и 2) и чл. 37 от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МПГПШ, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Сериф срещу Гърция” (№ 38178/97 § 49, ЕСПЧ 1999г.) и делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 78 ЕСПЧ 2000г.).
- 3. Обществено-политически нагласи:** Очевидно е желанието на законодателя да даде привилегирован статут на едно вероизповедание и свързаната с него конкретна организация (БПЦ), както и да наложи определено решение при възникналия вътрешно-организационен спор, което излиза извън неговите преки конституционни правомощия.

Мнение, относно § 3 от Преходните и заключителни разпоредби

- 1. Функционален анализ:** В § 3 се регламентират ограничения в правата на определени лица. Разпоредбите му са естествено продължение на чл. 10 (1 и 2), където се утвърждават определени “характеристики” на БПЦ, създава се “специален статут” и се установява “безспорност” на правилата, заложи в нейния устав с пряко следствие за спазването или неспазването им.

- 2. **Юридически анализ:** За част от членовете на една религиозна по своето естество организация (БПЦ), разпоредбите на § 3 имат дискриминационен характер и представляват явна намеса на държавата във вътрешно-организационния ѝ живот. Считаме, че този текст, съотнесен и с текста по чл. 10, противоречи на: чл. 6 (2), чл. 12 (1), чл. 13 (1 и 2), чл. 37, чл. 38 и чл. 44 (1 и 3) от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МПГПП, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Сериф срещу Гърция” (№ 38178/97 § 49, ЕСПЧ 1999г.) и делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 78 ЕСЧП 2000г.).
- 3. **Обществено-политически нагласи:** Очевидно е желанието на законодателя да вземе страна в един вътрешно-организационен спор, като наложи определено решение, което излиза извън неговите преки конституционни правомощия.

Мнение, относно § 4 от Преходните и заключителни разпоредби

- 1. **Функционален анализ:** В § 4 се регламентира реда, по който може да се установи правоприемственост на вероизповеданията със съществували до 1949 г. юридически лица, във връзка и с § 5 – възстановяване на собствеността им.
- 2. **Юридически анализ:** Разпоредбите на § 4 представляват намеса на държавата във вътрешно-организационния живот на религиозна по своето естество организации, като се създават предпоставки за “зависимост”. Считаме, че този текст противоречи на: чл. 6 (2), чл. 13 (1 и 2) и чл. 37 от Конституцията на Република България; чл. 9 и чл. 14 от ЕКЗПЧОС и чл. 18 т.1, т.2 и т.3 от МПГПП, както и на решение №5 на КС по к.д. № 11/1992 г. и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург, по делото “Сериф срещу Гърция” (№ 38178/97 § 49, ЕСПЧ 1999г.) и делото “Хасан и Чауш срещу България” (№ 30985/96 § 78 ЕСЧП 2000г.).
- 3. **Обществено-политически нагласи:** Текста на § 4 отразява желанието на законодателя да постави решаването на проблема с приемствеността с ЮЛ (съществували до 1949 г.) и свързаната с него собственост в зависимост от административно решение на Дирекция “Вероизповедания” при изрично наличие на “регистрация” на всички страни по евентуален спор, както и без да бъдат отчетени особеностите на предишния им статут (поради разпоредбите на чл. 27 – вместо по ЗЮЛНЦ, те се регистрират по ЗВ).

От името на Общество за Кришна-съзнание:

(Божидар Бояджиев – Президент-координатор)

(Асен Генов – упълномощен представител)